

Barnnäktenskap i Sverige

Barnmisshandel & sexuella övergrepp

Maria Stenberg | Examinationsarbete | 2018-09-09
Linköpings Universitet

Inledning

Jag arbetar på uppdrag av socialtjänst och polis med familjer som lever under hot, skyddad identitet och med hedersvåldsproblematik. En stor anledning till att jag arbetar med dessa familjer, kvinnor, tjejer och barn är att jag själv under tio års tid levde under hot, inom hedersproblematiken och med fysisk och psykisk misshandel.

Min exman ”hade blivit väldigt” kriminell. Jag och mina barn hade skyddad identitet, inte bara från min exman utan också mot de eventuella personer som kunde tänkas leta efter honom. Deras mest kriminella tid var när mina minsta barn var väldigt små och vår gemensamma son var i början av sin tonårstid.

Varje morgon läste jag igenom de nyheter och händelser som hade skett under natten i dagstidningarna och pratade igenom med min son vad som hade hänt. Det var bättre för honom att han och jag diskuterade och pratade om de händelser som de utsatte andra för och i sin tur själva utsattes för, än att han ensam kunde läsa via nyhetsuppdateringar vad som hade inträffat. Ibland hände det att mina barns pappa dök upp bild och vid några tillfällen lades det även upp bilder på mina barn tillsammans med sin pappa och hans vänner och deras barn på olika sidor, främst på nätet.

Vårt liv var som i en dålig film som styrdes av olika myndigheter beroende på vad min exman ägnade sig åt. Våra namn ändrades, vi fick inte på något sätt vara med på bild någonstans, inte bestämma vart vi skulle bo, tänka på vilka vi skulle umgås med och ständigt leva med tanken att jag kanske inte lever imorgon. Min son levde ständigt med tanken och risken att mamma kanske inte finns imorgon. Det var något som min exman och en del av hans vänner varit väldigt tydliga med. Jag förtjänade inte att leva eftersom jag på alla sätt var en dålig kvinna och mamma. Min son skulle fostras till en riktig man i Turkiet som var det land min man kom ursprungligen ifrån.

Min exman var efter sommaren 2012 tvungen att flytta utomlands och ”gå under jorden” efter att ett antal av hans vänner avrättats på öppen gata och hans liv stod näst på tur. I och med detta började min födelsestad och hemstad Stockholm åter sakta sakta bli min stad igen. Jag hade inte kunnat röra mig fritt i Stockholm under många år eftersom det fanns risk att antingen min exman eller någon av hans vänner skulle

kunna se mig, mina barn, familj, vänner och/eller bekanta och avslöja vart jag och min lilla familj befann oss. Under väldigt många år hade jag varit extremt rädd för att faktiskt bli mördad och att hoten jag fick skulle sättas i verket. Det som är så konstigt med att leva så här är att man vänjer sig. Allt blir till slut normalt och man anpassar sig. Man slutar en dag att vara rädd. Gör man inte det så blir man levande död. Jag valde att leva. Den tid som jag har oavsett hur kort eller lång den blir.

Mitt äldsta barns pappa var som jag beskrev tidigare i texten tvungen att fly landet och återvända till hemland. Mitt och mina barns liv började sakta men säkert stabiliseras och vi återhämtade oss. Från att flytta vart annat år så kunde vi nu sen att det hem vi hade kunde bli just "våran borg" under en längre tid. Barnen behövde inte dras upp från skolan och förskola en gång till. Byta kompisar igen. Vi började rota oss i vårt älskade hem.

Som person hade jag nu två val. Att gå under av det vi blivit utsatta för och upplevt eller göra precis tvärtom – att ta revansch. Göra mina upplevelser, erfarenheter och liv till något bra. Att hjälpa andra. Att ge andra styrka som lever i liknande situationer och att försöka förändra världen så mycket jag bara kan som en individ till det bättre för de som lever inom hedersproblematiken och med våld i nära relation. Att få upp andra människors ögon för det komplexa och svåra i det här. Att få andra människor som lever utanför den här världen att förstå, reflektera och reagera på när privatpersoner, myndigheter, polis med flera tar katastrofala beslut.

Därför har jag valt att skriva om barn under 18 år som flyr krig, terrorism och fattigdom och placeras med sina betydligt äldre män som en familj av svenska myndigheter.

Frågeställning

Vad är ett barnäktenskap enligt svensk rätt? Hur kommer det sig att flickor och unga kvinnor under 18 år från mestadels mellanöstern har placerats/placeras tillsammans med sina män som de blivit bortgifta med i sina hemländer av svenska myndigheter? Hur kommer det sig att barn beroende på födelseland inte är likställda inför Sveriges rikes lag? Hur kommer det sig att Sverige under lång tid erkände barnäktenskap?

Syfte

Hösten 2015 överraskades Sverige av den stora flyktingströmmen som kom. Sverige blev tagna på sängen och hade varken rutiner eller i många fall kunskap om hur vi på bästa sätt skulle ta emot de män, kvinnor och barn som kom. Myndighetspersonal som socialtjänst, polis, skolor och vårdinstanser kollapsade och saknade i många fall både styrning och rutiner från högre instanser.

Beslut att placera flickor och unga vuxna som blivit bortgifta med äldre män i sina hemländer har det inte pratats öppet bland våra politiker eller i politiken. De har inte debatterats eller diskuterats särskilt mycket utan det har mer eller mindre försvunnit ut i ingenstans. Att myndigheter fattar olika beslut beroende på vilken stad, kommun eller ort man hamnar på är ett stort problem då vi har samma lagstiftning att grunda besluten på. Därför vill jag skriva om detta för att lyfta detta.

Barnäktenskap i Sverige

Vilka konsekvenser blir det för ett barn som blir bortgift? Vilka konsekvenser blir det för ett barn som inte får vara barn, växa upp och bli kär på egen hand? Att inte få välja sin egen partner. Vad händer i ett barn när familjen väljer en partner som barnet ska vara tillsammans med resten av livet? Som barnet ska ha sexuellt umgänge med. Som familjen under bröllopsnatten festar, hejar på och gratulerar mannen efter avslutad sexuallakt. Som barnet i många fall ska våldtas av i många år framöver och kanske i resten av sitt liv.

Vad är då hedersrelaterat våld och förtryck? I regeringens skrivelse (skr 2007/08:39) som överlämnades till riksdagen i november 2007 kan man läsa att "hedersrelaterat våld och förtryck, liksom mäns våld mot kvinnor generellt, har sin grund i kulturella förställningar om kön, makt och sexualitet. Det finns många likheter i våldets struktur och mekanismer t.ex. att våld och förtryck ofta utövas i en nära relation och att den våldsutsatta på olika sätt är beroende av och starkt känslomässigt bunden till förövaren eller förövarna. När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck är

kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till kollektivet. Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män samt flickor och pojkar. I sin mest extrema form resulterar hederstänkandet i hot om våld och våld, inklusive dödligt våld. Det kan också innebära att våldet sanktioneras av familjen och den närmsta omgivningen, även av andra kvinnor. Hederstänkandet kan ta sig olika uttryck beroende på kulturella föreställningar och religion men är inte kopplad till någon specifik kultur eller religion. Hederstänkandet kan även förekomma i icke-religiösa sammanhang. Tvångsäktenskap och könsstympning är specifika företeelser som har sin grund i bl.a. föreställningen om att mäns och familjens heder är avhängig kvinnors och flickors sexuella beteende”.

Dagens samhälle publicerade den 21 januari 2016 en artikel om barnäktenskap och att kommuner som tillåter samboende inte gör något fel enligt svensk lagstiftning.

Doktorand Carolina Saf vid Stockholms universitet som doktorerar i internationell privaträtt menade att ett citat ”antal unga makar lider rättsförluster genom att separeras från sin äkta hälft, såsom skett i bland annat Göteborg. Dessa äktenskap är nämligen giltiga enligt svensk rätt och ska därför respekteras”.

Jan Björklund (liberalernas ledare) och Fredrik Malmberg (barnombudsman) hävdar att när man låter barn som fyllt 15 år få bo tillsammans med sin vuxna make är det olagligt och legitimerar barnäktenskap. Vidare menar Björklund och Malmberg att det också resulterar i ett ”socialpolitiskt haveri”. Omyndiga får inte gifta sig i Sverige utan detta gäller frågan om utländska giltiga äktenskap med en omyndig make ska erkännas enligt svensk rätt. Det är rättsområdet internationell privaträtt som reglerar frågan om utländska familjerättsliga omständigheter och där tar man hänsyn till att värderingar ser annorlunda ut i andra delar av världen. Man menar att en ibland ofrivillig och oplanerad flytt till Sverige inte ska sätta en familjeförhållande ur spel.

Den svenska lagstiftningen har som utgångspunkt att alla utländska äktenskap ska erkännas om de är giltiga enligt lagstiftningen i det land man gifte sig i. Det gäller även omyndiga som saknar anknytning (hemvist och/eller medborgarskap i Sverige) vid äktenskapets ingående. Vad gäller giftermål med barn som inte uppnått 15 års ålder (underårig och ålder för sexuellt samtycke) så ska de underkännas i Sverige. De

strider mot grunderna i svensk rättsordning. Vidare menar doktoranden Carolina Saf att när man respekterar dessa äktenskap så det ingen godtycklig tolkning av lagen utan att svensk rätt tillåter ”barn-sambor” med sexuella aktiviteter från 15 års ålder. Carolina menar också att man inte visar någon respekt mot för dessa familjers rättigheter och fria vilja när man tvingar isär äkta makar.

På Plan Sverige hemsida (plansverige.org/flicka/fakta-om-barnaktenskap/) kan man läsa att cirka 650 miljoner flickor och kvinnor finns runtomkring i världen som gift sig innan de fyllt 18 år. Ungefär 33 % av dessa giftes bort innan de fyllt 15 år. Man vet att dessa barn har det betydligt svårare att bestämma över sina liv och kroppar och har det väldigt svårt att ta sig ur fattigdom. Flickor som gifter sig föder ofta barn medans det själva är barn. Detta innebär stora psykiska och fysiska risker. Flickornas kroppar är inte fysiskt utvecklade för att föda barn vilket ökar mödradödligheten. De får också ofta sämre vård än äldre kvinnor och andra sjukdomar relaterade till att de är eller har varit gravida. Flickorna har inte eller får inte bestämma över sig själva och riskerar att bli ensamma och isolerade. De har ofta små möjligheter att få tillgång till preventivmedel och många tvingas sluta skolan vilket resulterar i lägre nivå på utbildning och svårare att ta sig ut fattigdom. När flickorna som blir föräldrar föder barn är de oförberedda på sin föräldraroll och har inte möjlighet att utveckla och bidra till samhället vilket får konsekvenser på alla samhällsnivåer.

Plan international arbetar med att försöka stoppa och minska barnäktenskap. Detta arbete gör man på flera nivåer genom att stärka flickor med ökad kunskap om sina rättigheter med hela familjen för att minska det sociala tryck som finns för gifta bort sina döttrar i låg ålder. Arbetet bedrivs på alla nivåer där man involverar religiösa, traditionella och politiska ledare, beslutsfattare, män, kvinnor, flickor och pojkar. Man vill implementera, införa och stärka lagar mot äktenskap för barn. Plan vill även uppmärksamma barnäktenskap och skadliga sedvänjor på internationell nivå runt omkring i världen där ledare, politiker och andra människor i ledande positioner kan påverka i olika led.

I Göteborgsposten (publicerades 4 juni 2017) har man kunnat läsa om Alicia som blev bortgift som 12 åring till en man i Irak. Alicia och hennes familj försvann från Sverige

och ingen reagerade. Ingen myndighet. Ingen orosanmälan är gjord från skolan. Familjen var tidigare känd hos både polis och socialtjänst efter en misstänkt misshandel. Alicia giftes bort med en man som var 25 år, hon själv var 12 år. Hon fick stå på en pall och vigseln utfördes hemma hos den nya mannens familj av en imam. Det var fest med mat och glada familjemedlemmar och släktingar. Alicia själv beskriver att hon gråter under resan till Irak och under tiden där. Hon förstod inte riktigt vad som hände. Hon gick runt i sin bröllopsklänning och tänkte på alla människor och hur fint det var. När bröllopsgästerna gått hem ville mannen att han och Alicia skulle sova i samma säng. Hon var rädd, grät och blödde mycket. Hade skador där nere i veckor. Jag var så liten säger hon själv. Det var ingen som såg mig eller någonsin frågade. Hon fick heller aldrig någon hjälp av svenska myndigheter. Hon är en av alla barn i Sverige som lever i hedersförtryck utan någon ser eller reagerar.

Den 18 december 2017 publicerade svt nyheter att det finns misstankar om att en 12-årig flicka från Linköping inte kommit tillbaka till skolan när terminen startade. Man misstänker att hon förts bort för äktenskap. I hela Linköpings kommun saknades det hösten 2017 17 ungdomar och barn när skolan började. Vid artikelns publicering vet man inte vad som hänt med barnen. Man vet dock att två utan dem hålls kvar i sina ursprungsländer troligen för att bli bortgifta. Ett barn är 12 år gammalt.

14 år gammal, gift och höggravid är namnet på en artikel som publicerades i februari 2017 i expressen och kvällsposten. Förvaltningsrätten i Växjö anser att den gravida 14-åriga tjejen kan leva och bo hos sin äldre makes familj. Förvaltningsrätten anser att hon är brådmogen och att det ingår i kulturen. Den 14-åriga flickan är själv kritisk mot svensk lag. I artikeln kan man läsa att varken kommunerna eller migrationsverket har rutiner för att upptäcka barnäktenskap. Migrationsverket gjorde en efterforskning på hur många barn som var bortgifta i Sverige. Man fann 132 barn, 3 pojkar och 129 flickor. De flesta var mellan 16 – 17 år men man fann också att 14 stycken som var 15 år eller yngre. Ursprungsländer för dessa barn och ungdomar var framförallt Irak, Syrien och Afghanistan. År 2015 granskade JO situationen i Malmö. De identifierade 65 gifta flickor varav 61 stycken bodde kvar med sin man.

Att utsättas för våldtäkt, våld och misshandel kan leda till traumatisering och vara ytterst hotfullt. Psykisk misshandel kan leda till att barnet utvecklas till ofullständiga vuxna då den utsatte känner sig mindre värd. Traumatiska stresssymptom utvecklas. I boken ”sexuella övergrepp mot flickor och pojkar” kan man läsa att barn som utsatts för sexuella övergrepp är överrepresenterade att utveckla psykosocial ohälsa. Barnen hamnar ofta mellan olika myndigheters ansvarsområden vilket medför att man inte uppmärksammar deras behov tillräckligt. Ofta drabbas dessa barn av depression, självskadebeteende, hade dålig självkänsla, var självmordsbenägna och var ofta tillbakadragna (Svedin & Banck, 2002, s. 41). Vissa rymmer eller ger sig av hemifrån. Att bli våldtagen innebär en kränkning av den sexuella integriteten, människovärde, av den fysiska tryggheten och kan medföra kraftiga psykiska reaktioner den närmsta tiden efter men kan också leda till bestående psykisk ohälsa (Michel, Lundin, Johannesson, Nilsson & Arnberg, 2018, s. 42). Ofta drabbas utsatta av fysisk och psykisk misshandel och sexuella övergrepp av PTSD – posttraumatiskt stressyndrom. En traumatisk händelse kan leda till dödsångest. Genom lukt, taktila perceptioner, ljudupplevelser och synintryck kan minnen snabbt komma tillbaka och orsaka en enorm stress och ångest. I en stressreaktion upplever man hjälplöshet, kontrollförlust, oro, rädsla, ångest, ilska, avsky eller skräck. Man kan få minskad förmåga att uppfatta saker och svårt att hantera intellektuella utmaningar (Michel, Lundin, Johannesson, Nilsson & Arnberg, 2018, s. 52). Även prestations- och funktionsförmågan försämras dramatiskt. Familjebildning och att ha förtroende för en annan människa i framtiden är också något som kan påverkas. Att känna trygghet hos en eventuell partner kan också vara svårt.

På regeringens hemsida kan man sedan slutet av maj 2018 läsa citat ”ett utländskt barnäktenskap är ett äktenskap som ingåtts enligt utländsk lag när någon av parterna var under 18 år. Äktenskapet upphör inte att vara ett barnäktenskap när båda parter blir vuxna” (www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/05/regeringen-vill-se-totalforbud-mot-barnaktenskap/).

Den 29 maj 2018 publicerade regeringskansliet att regeringen har för avsikt att besluta om en lagrådsremiss med förslag om ett generellt beslut mot erkännande av utländska

barnäktenskap. Barnäktenskap ska inte kunna förekomma i Sverige och barn ska få vara barn. Det ska inte finnas luckor i lagstiftningen som gör att barn kan vara gifta i Sverige utan samhället ska ha barnets bästa i fokus. Om ett äktenskap inte erkänns av svenska myndigheter så saknar det giltighet i Sverige. Mellan åren 2004 – 2014 genomfördes lagändringar för att stärka skyddet mot barnäktenskap, trots detta kan man se att förekomsten av barnäktenskap inte minskade utan ökade under denna period. Därför föreslår regeringen att det inför en huvudregel om att inga utländska barnäktenskap ska erkännas i Sverige. Förbudet ska gälla oavsett om parterna hade anknytning till Sverige eller inte när de gifte sig och oavsett hur gamla parterna är när frågan om erkännande prövas. Undantag från förbudet ska aldrig kunna göras om någon av parterna fortfarande är ett barn (www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/05/regeringen-vill-se-totalforbud-mot-barnaktenskap/).

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2019.

Sammanfattning

Per Isdal har en väldigt bra definition av våld – ”Våld är en handling riktad mot en person som genom denna handling skadar, smärtar eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från något som den vill.”

I SOU 2001:72 definieras barnmisshandel följande – ”barnmisshandel är, när en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov.”

Det är enligt mig de barn och ungdomar som blivit bortförda och bortgifta mot sin vilja som har betalat ett högt pris på grund av att många inom skola, socialtjänst, polis och andra myndighetsinstanser inte har tillräcklig kunskap eller styrning i hur man ska hantera dessa familjer. Det som är väldigt speciellt med barnäktenskap är att de ofta gäller barn och ungdomar från mellanöstern, kristna som muslimer. Hos många människor i samhället ger man ett tyst medgivande och godkännande av dessa då många anser att det handlar om traditioner och kultur. Hade det varit en svensk man som gifte sig med en 12-årig thailändsk flicka så hade många reagerat på ett helt annat

sätt än för flickor från mellanöstern. På något sätt blir flickor enligt mig inte lika inför vårt rättssystem och de lagar som gäller. De har helt enkelt inte samma rättsskydd.

Socialstyrelsen har gett ut information kring barnäktenskap, ”Barnäktenskap – lagar och regler i Sverige. Den gavs ut i juni 2018 och markerar väldigt bra vad det är för lagar och regler som gäller i Sverige. Det är också mycket glädjande att man efter 1 januari 2019 inte kommer erkänna barnäktenskap. Det blir en markering för alla som kommer fatta beslut i liknande ärenden i framtiden.

Källförteckning:

www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/05/regeringen-vill-se-totalforbud-mot-barnaktenskap/

Regeringens skrivelse 2007/08:39, (skr 2007/08:39). Stycke 3.2. Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.

www.dagenssamhalle.se/debatt/alla-barnaektenskap-aer-inte-olagliga-enligt-svensk-raett-21812

IÄL – lag (1904:26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmyndarskap.

plansverige.org/flicka/fakta-om-barnaktenskap/

<http://www.gp.se/nyheter/hedersflickorna/alicia-12-giftes-bort-och-valdtogs-har-moter-hon-socialen-som-inget-sag-1.4328293#/>

www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/12-arig-flicka-kan-ha-blivit-bortgift

www.expressen.se/kvallsposten/14-ar-gammal-gift-och-hoggravid/

www.regeringen.se/SOU2001:72

<http://www.socialstyrelsen.se/SiteCollectionDocuments/Om-barnaktenskap.pdf>

Svedin Carl Göran & Banck Lena (2002). *Sexuella övergrepp mot flickor och pojkar*.

Lundin Tom, Bergh Johannesson Kerstin, Nilsson Doris, Arnberg Filip & Michel Per-Olof (Red.) (2018). *Psykotraumatologi*. Studentlitteratur. Tredje upplagan.

